

Hæc quoque pericula tanta si effugero, satisne tutum reditum putatis fore? Cum enim & vestra auctoritate, & meo me more defendero, & meam fidem reipublicæ constantiamque præstitero, tum erunt mihi non hi solum, qui me oderunt, sed illi etiam, qui invident, extimescendi. Custodiatur igitur mea vita reipublicæ, eaque, quoad vel dignitas, vel natura patietur, patriæ reservetur: mors autem necessitatent habeat fati, aut, si ante oppetenda est, oppetatur cum gloria.

Hæc cum ita sint, etsi hanc legationem respublica, ut levissime dicam²⁴, non desiderat; tamen, si tuto licebit ire, proficiscar. Omnino, Patres conscripti, torum hujusce rei consilium non periculo meo, sed utilitate reipublicæ metiar. De qua mihi quoniam liberum est spatium, multum etiam atque etiam considerandum puto, idque potissimum faciendum, quod maxime interesse reipublicæ judicavero.

²⁴ Ut levissime dicam] Possem dicere: Rejicit, odit, utpote quæ damnum potius, quam fructum afferet: sed hoc tantum dico: Non desiderat, quasi minime necessariam. Idem.

I N
M. ANTONIUM.
PHILIPPICA XIII.

ARGUMENTUM.

Sententia de mittendis iterum legatis jam abjecta, pacem laudat, sed eam cum Antonio negat ullam esse posse. Recitat, & interpretatur Antonii literas ad Hirrium Cæsaremque missas. Servilii sententiam probat de mandatis literisque M. Lepidi, ad pacem cohortantis. Sext. Pompejum, quod suam eorumque quos secum haberet, operam senatus populoque Romano pollicitus esset, vel eo S. C. quod in Servilii sententiam de Lepidi literis fieret, vel proprio laudandum esse censet. Et hæc absente Pansa consule, qui ad collegam Hirrium & Cæsarem cum iis copiis, quas ipse ex delectu compararat, profectus erat. MANUTIUS.

I. PRINCIPIO hujus belli, Patres conscripti, quod cum impiis civibus, sceleratisque suscepimus, timui, ne conditio insidiosa pacis, libertatis recuperandæ studia restingueret. Dulce enim etiam nomen est pacis: res vero ipsa cum jucunda, tum salutaria. Nam nec privatos focos, nec publicas leges videtur, nec libertatis jura cara habere, quem discordiæ, quem cædes civium, quem bellum civile delectat: eumque ex numero hominum ejiciendum, ex finibus humanæ naturæ exterminandum puto. Itaque five Sylla, five Marius, five uterque, five Octavius, five Cinna, five iterum Sylla, five alter Marius & Carbo, five quis alius civile bellum optavit, eum detestabilem civem reipublicæ natum judico. Nam quid ego de proximo dicam, cujus acta
Tom. VI. A a a a de-

defendimus, cum ipsum jure casum fateamur? Nihil igitur hoc cive, nihil hoc homine tetrius: si aut civis, aut homo habendus est, qui civile bellum concupiscit.

Sed hoc primum videndum est, Patres conscripti, cum omnibus pax esse possit, an sit aliquod bellum inexpiabile, in quo pactio pacis lex sit servitutis. Pacem cum Scipione Sylla sive faciebat, sive simulabat; non erat desperandum, si convenisset, fore aliquem tolerabilem statum civitatis. Cinna si concordiam cum Octavio confirmare voluisset, hominum in republica sanitas remanere potuisset. Proximo bello si aliquid de summa gravitate Pompejus, multum de cupiditate Cæsar remisisset, & pacem stabilem, & aliquam rempublicam nobis habere licuisset.

II. Hoc vero quid est? cum Antoniis pax potest esse? cum Censorino, Ventidio, Trebellio, Bestia, Nucula, Munatio, Lentone, Saxa? Exempli causa, paucos nominavi: genus infinitum, immanitatemque ipsi cernitis reliquorum. Adde illa naufragia Cæsarum amicorum, Barbas, Cassios¹, Barbatios², Polliones: adde Antonii collufores & sodales, Eutrapelum³, Melam, Cælium, Pontium, Crassicum, Tironem, Mustellam, Petissium: comitatum relinquo, duces nomino. Huc accedunt Alaudæ, cæterique veterani, seminarium judicium tertiarum decuriarum⁴, qui suis rebus exhaustis, beneficiis Cæsarum devoratis, fortunas nostras concupiverunt.

O fidam dexteram Antonii, qua ille plurimos cives trucidavit! o ratum, religiosumque foedus, quod cum Antoniis fecerimus! hoc si Marcus violare conabitur, Lucii eum sanctitas a scelere revocabit. Illis locus si in hac urbe fuerit, urbi ipsi locus non erit. Ora vobis eorum ponite ante oculos, & maxime Antoniorum: incessum, adpectum, vultum,

¹ *Barbas, Cassios*] Intervalli nota fortasse delenda est: nam Barbam Cassium fuisse ex familiaribus Cæsarum, apparet ex XIII. lib. epist. ad Attic. in extremo, *Ac mihi Barba Cassius subvenit: custodes dedit.* Ferr. Hanc tamen intervalli notam apponunt Muretus, Rob. Stephanus, Lambinus, Gruterus, M. Ant. Ferrarius, &c.

² *Barbatios*] Opinor legendum esse *Bar-*

bas: fuit enim *Barbatus* Antonii Quæstor, ut ex inscriptione antiqui denarii colligitur, & Appiano in libris bellorum civilium. F. Ursinus.

³ *Eutrapelus*] Voluminum, ad quem sunt epistolæ duæ lib. VIII. Famil. Manur.

⁴ *Seminarium judicium decuriarum*] Vide Phil. I. Idem.

spiritum, latera tegentes alios, alios pragredientes amicos. Quem vini anhelitum? quas contumelias fore censetis, minaque verborum? nisi forte eos pax ipsa leniet, maximeque cum in hunc ordinem venerint: salutabunt benigne, comiter appellabunt unumquemque nostrum.

III. Non recordamini, per deos immortales! quas in eos sententias dixeritis? Acta Antonii rescidistis: leges refixistis: per vim & contra auspicia latas decrevistis: totius Italiae delectus excitastis: collegam⁵ & socium scelerum omnium, hostem judicavistis: cum hoc quæ pax potest esse? Hostis si esset externus, tamen id ipsum vix⁶, talibus factis, posset aliquo modo. Maria, montes, regionum magnitudines interfessent, odisses eum, quem non videres. Hi in oculis hærebunt, & cum licebit, in faucibus: quibus enim septis tam immanes belluas continebimus?

At incertus exitus belli est. Est omnino fortium virorum, quales vos esse debetis, virtutem præstare: tantum enim possunt: fortunæ culpam non extimescere. Sed quoniam ab hoc ordine non fortitudo solum, verum etiam sapientia postulatur: quanquam vix videntur hæc posse se jungi, se jungamus tamen. Fortitudo dimicare jubet, justum odium incendit, ad confisgendum impellit, vocat ad periculum. Quid sapientia? cautiore utitur consiliis, in posterum providet, est omni ratione protectior. Quid igitur censet? Parendum est enim: atque id optimum judicandum, quod sit sapientissime constitutum. Si hoc præcipit, ne quid vita existimem antiquius, ne decernam capitis periculo, fugiam omne discrimen: quæram ex ea, etiamne si erit, cum id fecero, serviendum? Si annuerit: næ ego sapientiam istam, quamvis sit erudita, non audiam. Sin responderit, Tu vero ita vitam corpusque servato, ita fortunas, ita rem familiarem, ut hæc posteriora libertate ducas: itaque his uti velis, si libera republica possis: nec pro his libertatem, sed pro libertate hæc projicias,

A a a a 2 tan-

⁵ *Collegam*] Dolabellam, post interfectum Trebonium.

⁶ *Tamen id ipsum vix*] Pax fieri aliquo modo posset, tamen, si talia præcessissent fa-

sta, qualia & ab Antonio contra senatum, & a senatu contra Antonium, id ipsum fieri vix posset. Anonymus.

tanquam pignora injuriæ ⁷ : tum sapientiæ vocem audire videar, eique, uti deo, paream. Itaque si, receptis illis, possumus esse liberi, vincamus odium, pacemque patiamur : sin otium, incolumbus his, nullum usse potest ; lætemur decerandi oblatam esse fortunam. Aut enim, victis his, fruemur victrice republica : aut oppressi, (quod omen avertat Jupiter) si non spiritu, at virtutis laude vivemus.

IV. At enim nos M. Lepidus, imperator iterum, pontifex maximus, optime proximo civili bello de republica meritis, ad pacem adhortatur. Nullius apud me, Patres conscripti, auctoritas major est, quam M. Lepidi, vel propter ipsius virtutem, vel propter familiæ dignitatem. Accedunt eodem multa privata : magna ejus in me merita, mea quædam officia in illum. Maximum vero ejus beneficium numero, quod hoc animo in rempublicam est, quæ mihi vita mea semper fuit carior. Nam cum Magnum Pompejum, clarissimum adolescentem, præstantissimi viri filium, auctoritate adduxit ad pacem, remque publicam sine armis maximo civilis belli periculo liberavit : tum me ejus beneficium plus quam pro virili parte obligatum puto. Itaque ei & honores decrevi, quos potui amplissimos, in quibus vos mihi estis assensu : nec unquam de illo & sperare optime, & loqui destiti. Magnis & multis pignoribus M. Lepidum respublica illigatum tenet. Summa nobilitas est hominis, summi honores, amplissimum sacerdotium, plurima urbis ornamenta, ipsius, fratris, majorumque monumenta : probatissima uxor, optatissimi liberi, res familiaris cum ampla, tum casta a cruore civili. Nemo ab eo civis violatus, multi beneficio & misericordia liberati. Talis igitur vir & civis opinione labi potest, voluntate a republica diffidere nullo pacto potest.

Pacem vult M. Lepidus. Præclare : si talem potest efficere, qualem nuper effecit : qua pace Cn. Pompeji filium respublica adspiciet, suoque sinu complexuque recipiet : neque solum illum, sed cum illo seipsam sibi restitutam putabit. Hæc causa

⁷ Tanquam pignora injuriæ] Tanquam his, nullam jam pati injuriam possumus. ea, quæ si malis retinere, quam libertatem, Ferrarius. ⁸ Dispensationem] Tantum pecuniæ decretum fuerat a senatu Pompejo, quantum redegisset Cæsar ex venditione eorum bonorum : sibi Cicero petebat hoc munus solvendo Pompejo pecuniæ. Ferr.

causa fuit, cur decerneretis statuiam in Rostri cum infcriptione præclara, cur absenti triumphum. Quamquam enim magnas res bellicas gesserat, & triumpho dignas, non erat tamen ei tribuendum, quod nec L. Emilio, nec Emiliano Scipioni, nec superiori Africano, nec Mario, nec Pompejo, qui majora bella gesserunt : sed, quod silentio civile bellum confecerat, cum primum licuit, honores in eum maximos contulistis.

V. Existimastne igitur, M. Lepide, qualem Pompejum respublica habitura sit civem, tales futuros in republica Antonios ? In altero pudor, gravitas, moderatio, integritas : in illis (& cum hos compello, prætereo animo ex grege latrocinii neminem) libidines, scelera, ad omne facinus immanis audacia. Deinde obsecro vos, Patres conscripti, quis hoc vestrum non videt, quod Fortuna ipsa, quæ dicitur cæca, vidit ? salvis enim actis Cæsaris, quæ concordia causa defendimus, Pompejo sua domus patebit : eamque non minoris, quam emit Antonius, redimet : redimet, inquam, Cn. Pompeji domum filius. O rem acerbam ! Sed hæc satis diu multumque defleta sunt. Decrevistis tantam pecuniâ Pompejo, quantam ex bonis patriis in prædæ dissipatione inimicus victor redegisset.

Sed hanc ⁸ mihi dispensationem ⁹ pro paterna necessitudine & conjunctione depono. Redimet hortos, ædes, urbana quædam, quæ possidet Antonius. Nam argentum, vestem, suppellectilem, vinum amittet æquo animo, quæ ille helluo dissipavit. Albanum, Firmanum a Dolabella recuperabit : etiam ab Antonio Tusculanum : hique, qui nunc Mutinam oppugnant, D. Brutum obsident, de Falerno ¹⁰ Anseres depellentur. Sunt alii plures fortasse, sed mea memoria dilabuntur.

Ego

⁸ Sed hanc] Sed, locum non habet, & Antonius postea cuidam, qui Anser vocabatur, eratque cum ipso Antonio in castris, dono dedit. Servius. ⁹ Dispensationem] Tantum pecuniæ decretum fuerat a senatu Pompejo, quantum redegisset Cæsar ex venditione eorum bonorum : sibi Cicero petebat hoc munus solvendo Pompejo pecuniæ. Ferr.

¹⁰ De Falerno] Fundo Cn. Pompeji quem

Anonymus.

Ego etiam eos dico, qui hostium numero non sunt; Pompejanas possessiones, quanti emerint, filio reddituros.

Satis inconsiderati fuit, ne dicam audacis, rem ullam ex illis attingere: retinere vero quis poterit, clarissimo domino restituto? An is¹¹ non reddet, qui domini patrimonium circumplexus, quasi thesaurum draco, Pompeji servus, libertus Cæsaris, agri Lucani possessiones occupavit? Atque illud septies milles, quod adolescenti, Patres conscripti, spondidit¹², ita describe, ut videatur a vobis Cn. Pompeji filius in patrimonio suo collocatus. Hæc senatus. Reliqua populus Romanus in ea familia, quam vidit amplissimam, persequetur: in primis paternum auguratus locum, in quem ego eum, ut, quod a patre accepi, filio reddam, mea nominatione cooptabo. Utrum igitur augurem Jovis optimi maximi, cuius interpretes internuntiique constituti sumus, utrum populus Romanus libentius fanciet, Pompejum, an Antonium? Mihi quidem numine deorum immortalium videtur hoc fortuna voluisse, ut actis Cæsaris firmis ac ratis Cn. Pompeji filius posset, & dignitatem, & fortunas patrias recuperare.

VI. Ac ne illud quidem silentio, Patres conscripti, prætereundum puto, quod clarissimi viri legati, L. Paulus, Q. Thermus, C. Fannius, quorum habetis cognitam voluntatem in rempublicam, eamque perpetuam atque constantem, nuntiant, se Pompeji conveniendi causa divertisse Massiliam, eumque cognovisse paratissimo animo, ut cum suis copiis iret ad Mutinam, ni vereretur veteranorum animos offendere. Est vero ejus patris filius, qui sapienter faciebat non minus multa, quam forriter. Itaque intelligitis & animum ei præsto fuisse, nec consilium defuisse.

Atque etiam hoc M. Lepido providendum est, ne quid arrogantius, quam ejus mores ferunt, facere videatur. Si enim nos exercitu terret, non meminit, illum exercitum senatus, populi-

¹¹ An is] Opinatur hic notari Demetrium, Pompeji servum, qui hero trucidato; numeribus placavit Cæsarem, & inter ejus libertos numerari obtinuit. Ejus de insolentia quædam refert Plutarchus in Pompejo. Anonymus.

¹² Spondidit] Non, spondidit illud septies milles adolescenti: sed, quod vos esse facturos adolescenti spondidit. Refertur enim ad illud, ita describe. Man. Alii omnes, ita describebatur.

populique Romani, atque universæ reipublicæ esse, non tuam. At uti potest pro suo. Quid tum? omniane viris bonis, quæ facere possunt, facienda sunt? etiamne si turpia, si perniciosæ erunt? si facere omnino non licebit? Quid autem turpius, aut tædium, aut quod minus deceat, quam contra senatum, contra cives, contra patriam exercitum ducere? quid vero magis vituperandum, quam id facere, quod non liceat? Licet autem nemini contra patriam ducere exercitum: si quidem licere id dicimus, quod legibus, quod more majorum, institutisque conceditur. Neque enim, quod quisque potest, id ei licet, nec, si non obstat, propterea etiam permittitur. Tibi enim exercitum, Lepide, tanquam majoribus tuis, patria pro se dedit. Hoc tu arcebis hostem; fines imperii propagabis; senatui populoque Romano parebis, si quam ad aliam rem te forte traduxerit.

VII. Hæc si cogitas, es, M. Lepide, pontifex maximus, M. Lepidi, pontificis maximi, pronepos. Sin hominibus tantum licere judicas, quantum possunt: vide, ne alienis exemplis, iisque recentibus, uti, quam & antiquis & domesticis malle videre. Quod si auctoritatem interponis sine armis, magis equidem laudo: sed vide ne hoc ipsum non sit necesse. Quanquam enim est tanta in te auctoritas, quanta debet in homine nobilissimo: tamen senatus se ipse non contemnit. Nec vero fuit unquam gravior, constantior, fortior. Incensi omnes rapimur ad libertatem recuperandam: non potest ullius auctoritate tantus senatus, populique Romani ardor extinguere. Odimus: irati pugnamus: extorqueri de manibus arma non possunt: receptui signum, aut revocationem a bello audire non possumus: speramus optima: pati vel difficillima malumus, quam servire. Cæsar confecit invictum exercitum: duo fortissimi consules adsunt cum copiis: L. Planci consulis designati varia & magna auxilia non desunt: de D. Bruti salute certatur. Unus furiosus gladiator cum teterrimorum latronum manu contra patriam, contra deos penates, contra aras & focos, contra quatuor consules gerit bellum. Huic cedamus? hujus condiciones audiamus? cum hoc pacem fieri posse credamus?

VIII. At periculum est, ne ab hoc opprimamur. Non meo, ne is, qui suis amplissimis fortunis, nisi bonis salvis, frui non potest, prodat salutem suam. Bonos cives primum natura efficit, adjuvat deinde fortuna. Omnibus enim bonis expedit, salvam esse rempublicam. Sed in iis, qui fortunati sunt, magis id apparet. Quis fortunatior Lepido, ut ante dixi? quis eodem sanior? Vidit ejus mœstitiam atque lacrymas populus Romanus Lupercalibus: vidit, quam abjectus, quam confectus esset, cum Cæsari diadema imponens Antonius, servum se illius, quam collegam, esse malebat. Qui si reliquis flagitiis & sceleribus se abstinere potuisset, tamen unum ob hoc factum dignum illum omni poena putarem. Nam, si ipse servire poterat, nobis dominum cur imponebat? & si ejus pueritia pertulerat libidines eorum, qui erant in eum tyranni, etiamne in nostros liberos dominum & tyrannum comparabat? Itaque illo interfecto, qualem eum in nos esse voluit, talis ipse in cæteros exitit.

Qua enim in barbaria quisquam tam teter, tam crudelis tyrannus, quam in hac urbe armis barbarorum stipatus Antonius? Cæsare dominante, veniebamus in senatum, si non libere, attamen tuto. Hoc archipirata, (quid enim dicam tyranno?) hæc subfella ab Ithyreis occupabantur. Prorupit subito Brundisium, ut inde, agmine quadrato ad urbem accederet: lautissimum oppidum, nunc municipium honestissimorum quondam colonorum, Suessam, fortissimorum militum sanguine implevit: Brundisii in sinu, non modo avarissimæ, sed etiam crudelissimæ uxoris, delectos Martiæ legionis centuriones trucidavit. Inde se quo furore, quo ardore, ad urbem, id est, ad eadem optimi cujusque rapiebat? Quo tempore dii immortales ipsi præsidium improvisum, nec opinantibus nobis obtulerunt.

IX. Cæsaris enim incredibilis ac divina virtus, latronis impetus crudeles ac furibundos retardavit: quem tum ille demens lædere se putabat edictis, ignorans, quæcunque falso is diceret in sanctissimum adolescentem, ea vere recidere in memoriam pueritiæ suæ. Ingressus urbem est, quo comitatu, vel potius

potius agmine? cum dextra, sinistra, gemente populo Romano, minaretur dominis, notaret domos, divisurum se urbem palam suis polliceretur. Rediit ad milites, ibi pestifera illa Tibure concio. Inde ad urbem cursus: senatus in Capitolium: parata de circumscribendo adolescente sententia consularis: cum repente (nam Martiam legionem Albæ confedisse sciebat) avertitur ei de quarta nuntius: quo percussus, abjecit consilium referendi ad senatum de Cæsare. Egressus est non viis, sed tramitibus, paludatus: eoque die ipso innumerabilia senatus consulta fecit: quæ quidem omnia citius delata, quam scripta sunt.

Ex eo non iter, sed cursus & fuga in Galliam. Cæsarem sequi arbitrabatur cum legione Martia, cum quarta, cum veteranis: quorum ille nomen præ metu ferre non poterat: eique in Galliam penetranti D. se Brutus objecit: qui se totius belli fluctibus circumiri, quam illum aut regredi, aut progredi maluit, Mutinamque illi exultanti tanquam frenos furoris injecit. Quam cum operibus, munitionibusque sepiisset, nec eum florentissimæ coloniæ dignitas, neque consulis designati majestas a patricio deterreret; tum, me (testor & vos, & populum Romanum, & omnes deos, qui huic urbi præsident) invito & repugnante, legati missi tres consulares ad latronem M. Antonium, gladiatorum ducem.

Quis tam barbarus unquam? tam immanis? tam ferus? Non audivit: non respondit: neque eos solum præsentem, sed multo magis nos, a quibus illi erant missi, sprexit, & pro nihilo putavit. Postea, quod scelus, quod facinus parricida non edidit? circumfedit colonos vestros, exercitum populi Romani, imperatorem, consulem designatum: agros divexat civium optimorum: hostis teterrimus omnibus bonis cruces ac tormenta minatur.

X. Cum hoc, M. Lepide, pax esse quæ potest? cuius ne supplicio quidem ullo fatiari videtur posse populus Romanus. Quod si quis adhuc dubitare potuit, quin nulla societas huic ordini, populoque Romano cum illa importunissima bellua possit esse, desinat profecto dubitare, his cognitis literis, quas

mibi missas ab Hirtio consule modo accepi. Eas dum recito, dumque de singulis sententiis breviter disputo, velim, Patres conscripti, ut adhuc fecistis, me attente audiat. ANTONIUS HIRTIO & CÆSARI. Neque se imperatorem, neque Hirtium consulem, nec pro prætore Cæsarem. Satis hoc quidem scite. Deponere alienum nomen ipse maluit, quam illis suum reddere. *Cognita morte C. Trebonii, non plus gævisus sum, quam dolui.* Videte quid se gavissimum, quid doluisse dicat: facilius de pace deliberabit. *Dedisse penas sceleratum cineri atque ossibus clarissimi viri, & apparuisse numen deorum intra finem anni vertentis* ¹³, aut jam soluto supplicio parricide, aut impendentis, latandum est. O Spartace! quem enim te potius appellem? cujus propter nefaria scelera tolerabilis fuisse videtur Catilina: latandum esse ausus es scribere, Trebonium dedisse penas? sceleratum Trebonium? quo scelere, nisi quod te idibus Martiis a debita tibi peste seduxit ¹⁴?

Age, hoc lataris: videamus, quid moleste feras. *Hostem judicatum hoc tempore Dolabellam, eo quod scarium occiderit; & videri cariorem populo Romano filium scurræ, quam C. Cæsarem, patriæ parentem, ingemiscendum est.* Quid ingemiscis hostem Dolabellam judicatum? quid? te non intelligis delectu tota Italia habito, consulibus missis, Cæsare ornato, sagis denique sumptis, hostem judicatum? Quid est autem, scelerate, quod gemas, hostem Dolabellam judicatum a senatu? quem tu ordinem omnino esse nullum putas: sed eam tibi causam belli gerendi proponis, ut senatum funditus deleas: reliqui boni & locupletes omnes summum ordinem subsequantur. At scurræ filium appellat. Quasi vero ignotus nobis fuerit splendidus eques Romanus Trebonii pater. Is autem humilitatem despiciere audet cujusquam, qui ex Fadia ¹⁵ sustulerit liberos?

XI. *Acerbissimum vero est, te, A. Hirti, ornatum esse beneficiis*

¹³ *Anni vertentis*] Completi. Interfecto enim Cæsare Id. Mart. anni superioris, Trebonius inierat ante Id. Mart. hujus anni. Ferras.

¹⁴ *Seduxit*] Ep. ad Trebonium, lib. x. *Quod vero a te, viro optimo, seductus est,*

ruoque beneficio adhuc vivis hæc possis: interdum, quod tibi vix fas est, tibi subirascor. Manut.

¹⁵ *Ex Fadia*] Libertini hominis filia. Phil. 2. & 3. Idem.

ficiis Cæsaris, & talem ab eo relictum, qualem ipse miraris. Equidem negare non possum, a Cæsare Hirtium ornatum: sed illa ornamenta in virtute & industria posita lucent. Tu vero, qui te ab eodem Cæsare ornatum negare non potes, quid esses, si tibi ille non tam multa tribuisset? equo te tua virtus provexisset? equo genus? in lustris, popinis, alea, vino, tempus ætatis omne consumpisses, & faciebas, cum in gremiis mimarum mentum, mentemque deponeres. *Et te, o puer.* Puerum appellat, quem non modo virum, sed etiam fortissimum virum sensit, & sentiet. Est ituc quidem nomen ætatis, sed ab eo minime usurpandum, qui suam amentiam puero huic præbet ad gloriam.

Qui omnia ejus nomini debes. Debet vero, solvitque præclare. Si enim ille patriæ parens est, ut tu appellas (ego, quid sentiam, videro) cur non hic parens verior, a quo certe vitam habemus, e tuis facinorosissimis manibus ereptam? *id agere, ut jure damnatus sit Dolabella?* Turpem vero astionem, qua defenditur amplissimi auctoritas ordinis contra crudelissimi gladiatoris amentiam! *& ut venefica hæc liberetur obsidione?* Veneficam audes appellare eum virum, qui tuis veneficiis remedia invenit? quem ita obsides, nove Annibal, aut si quis acutior ¹⁶ imperator fuit, ut te ipse obsideas, neque te istinc, si cupias, possis explicare. Récefferis: undique omnes insequentur. Manseris: harebis. Nimirum recte veneficam appellas, a quo tibi præsentem pestem vides comparatam. *Ut quam potentissimus sit Cassius, atque Brutus?* Putes Censorinum dicere, aut Ventidium, aut etiam ipsos Antonios. Cur autem nolint potentes esse non modo optimos & nobilissimos viros, sed secum etiam in reipublicæ defensione conjunctos? *Nimirum eodem modo hæc adspiciris, ut priora* ¹⁷. Quæ tandem? *Castra Pompei senatum appellaris.*

XII. An vero tua castra potius senatum appellarem? in quibus tu es videlicet consularis, cujus totus consularatus est ex

B b b b z omni

¹⁶ *Si quis acutior*] Ironia. Vocat autem Annibalem, quia ille etiam inter montium tes fieri Brutum & Cassium, quo Dolabellam angustias a Fabio Diatore circumfessus, vix inde se explicaverat. Ferras.

¹⁷ *Ut priora*] Eodem modo finitis potentibus fieri Brutum & Cassium, quo Dolabellam angustias a Fabio Diatore circumfessus, vix inde se explicaverat. Ferras.

omni monumentorum memoria revulsus : duo prætore sine causa diffisi se aliquod habituros : nos enim Cæsaris beneficia defendimus : prætorii, Philadelphus Annii, & innocens Gallius : ædilitii, Coricus¹⁸ laterum & vocis mea, Bestia & fidei patronus : fraudator creditorum Trebellius, & homo diruptus, diruptusque, Q. Cælius, columnenque amicorum Antonii, Cotyla Varius; quos Antonius deliciarum causa loris in convivio cædi jubebat a servis publicis : Septemvirales, Lento, Nucula : tum delicia atque amores populi Romani L. Antonius : tribuni primum duo designati, Tullus Hostilius, qui suo jure in porta¹⁹ nomen inscripsit : qui cum prodere imperatorem suum²⁰ non posset, reliquit. Alter est designatus, Visejus nescio qui, fortis (ut ajunt) latro : quem tamen temperantem fuisse ferunt Pisauri balneatorem²¹. Sequuntur alii, tribunitii, T. Plancus²² in primis : qui si senatum dilexisset, nunquam curiam incendisset. Quo scelere damnatus in eam urbem rediit armis, e qua excesserat legibus. Sed hoc ei commune cum plurimis dissimilimis. Illud tamen verum, quod in hoc Planco proverbii loco dici solet, perire eum non posse, nisi ei crura fracta essent. Fracta sunt, & vivit. Hoc tamen, ut alia multa, Aquilæ²³ fertur acceptum.

XIII. Est etiam ibi Decius, ab illis, ut opinor, Muribus Decius.

¹⁸ *Ædilitii, Coricus*] Non displicet lectio vulgata *C. Orient*, totumque locum quamvis continentem historiam mihi obscuram, ita interpungo : *C. Orient, laterum & vocis mea; & fidei patronus*. Ut *C. Oricum* forte ab eo defensum, appeller patronum laterum & vocis suæ : id est, ipsius Ciceronis. Bestiam vero etiam fidei suæ patronum. Antonius Augustinus existimat quidem nobiscum hos duos fuisse a Cicerone defensos : sed alterum damnatum, alterum absolutum. *Favrus*. Ominio verbum aliquod, & fortasse *testis*, desiderari crediderim : ut sit : *Laterum, & vocis mea testis Bestia*. Deinde, *fidei patronus*, de Trebellio dictum : qui cum opportunanda lege de tabulis novis, quam Dolabella tribunus plebis ferebat, fidei de patronum professus esset, postea creditoris ipse fraudavit. *Phil. 6. cap. 4. Manus*.

¹⁹ *In porta*] Quæ Hostilia dicebatur. Ju-

re igitur quodam suo in porta nomen suum inscripsit. *Lento*.

²⁰ *Imperatorem suum*] Cæsarem adolescentem, aut *D. Brutum* potius, quam *Hirtium*. *Idem*.

²¹ *Quem tamen temperantem fuisse ferunt Pisauri balneatorem*] Jocus est in voce *temperantem*. Cum enim dicere videatur *adegere*, ad balnearum munus respicit, quorum est aquam temperare. *Horatius* : *Quo Cibiis pretio cadum Mercetur, quis aquam temperat ignibus*. *Muret*.

²² *T. Plancus*] *Tribunus pl.* fuit *Plancus*, quo anno *Clodius* a *Milone* occisus est : atque forte fuit, ut *Clodii* corpus in curia plebs cremaret : quo incendio curia quoque ipsa consummavit. *Eo crimine lege Pompeja* de vi damnatum *Cæsar* restituit. *Phil. x. xi. Manus*.

²³ *Aquilæ*] Qui eum, crure fracto, *Polentia* expulit. *Phil. xi. Idem*.

Deciis. Itaque Cæsaris munere, Deciorum quidem multo intervallo per hunc præclarum virum memoria renovata est. Saxonam vero Decidium præterire qui possum, hominem deductum ex ultimis gentibus, ut eum tribunum plebis videremus, quem civem nunquam videramus? Est quidem alter Saferna : sed omnes tamen tantam habent similitudinem inter se, ut in eorum prænominibus errem. Nec vero Exitius, Philadelphii frater, quaestor, prætermittendus est, ne, si de clarissimo adolescente filiero, invidisse videar Antonio. Est etiam Afinius quidam senator voluntarius, lectus ipse a se. Apertam curiam vidit post Cæsaris mortem : mutavit calceos : Pater conscriptus repente factus est. Non novi *Sex. Albedium* : sed tamen neminem tam maledicum offendi, qui illum negaret dignum Antonii senatu. Arbitror me aliquos præterisse : de iis tamen, qui occurrebant, tacere non potui. Hoc igitur fretus senatu, Pompejanum senatum despicit ; in quo decem fuimus consulares : qui si omnes viverent, bellum omnino hoc non fuisset : auctoritati cessisset audacia. Sed quantum præsidii fuerit in cæteris, hinc intelligi potest, quod ego unus, relictus e multis, contudi & fregi, adjuvantibus vobis, exultantis prædonis audaciam.

XIV. Quod si fortuna nobis modo non eripuisset *Serv. Sulpicium*, ejusque collegam ante *Marcellum*, quos cives? quos viros? si duos consules²⁴, amicissimos patriæ, simul ex Italia ejectos : si *L. Afranium*, summum ducem : si *P. Lentulum*, civem cum in cæteris rebus, tum in salute mea singularem : si *Bibulum*, cujus est in rempublicam merito semper laudata constantia : si *L. Domitium*, præstantissimum civem : si *Appium Claudium*, pari nobilitate & voluntate præditum : si *P. Scipionem*, clarissimum virum, majorumque suorum simillimum, respublica tenere potuisset : certe his consularibus non esset Pompejanus despiciendus senatus. Utrum igitur æquius, utrum melius reipublicæ fuit, *Cn. Pompejum*, an sectorem *Cn. Pompeji* vivere Antonium? Qui vero prætorii? quorum prin-

²⁴ *Duos Consules*] *C. Marcellum*, *L. Lentulum*, Pompeji comites, urbem primum, deinde Italiam relinquentis. *Manus*.

princeps M. Cato, idemque omnium gentium virtute princeps. Quid reliquos clarissimos viros commemorem? noſtis omnes. Magis vereor, ne longum me in enumerando, quam ne ingratum in praterendo putetis. Qui adilitii? qui tribunicii? qui quaestorii? Quid multa? talis ſenatorum & dignitas, & multitudo fuit, ut magna excuſatione opus iis ſit, qui illa in caſtra non venerunt.

XV. Nunc reliqua attendite. *Victum Ciceronem ducem habuiſtis*. Eo libentius ducem audio, quod certe ille dicit invitus. Nam de victo nihil laboro. Fatum enim meum eſt, ſine republica nec vinci poſſe, nec vincere. *Macedoniam munitis exercitibus*. Et quidem fratri tuo, qui a vobis nihil degenerat, extorſimus. *Africam commiſiſtis Varo bis capto*²⁵. Hic cum C. fratre putat ſe litigare. *In Syriam Caſſium miſiſtis*. Non igitur ſentis, huic cauſa orbem terrarum patere: te, extra munitiones tuas, veſtigium ubi imprimas non habere? *Caſeam*²⁶ *tribunatum gerere paſſi eſtis*. Quid ergo? ut Marullum, ut Caſetium²⁷ a republica removeremus, cum, per quem, ut neque idem hoc²⁸ poſthac, neque multa huiusmodi acciderent poſſent, conſecuti ſumus? *Veſtigialia Juliana Lupercis ademiſtiſtis*²⁹. Lupercorum mentionem facere audeat? neque illius diei memoriam perhorreſcit, quo auſus eſt, obrutus vino, unguentis oblitus, nudus, gementem populum Romanum ad ſervitutem cohortari? *Veteranorum colonias, deductas lege & ſenatus-conſulto, ſuſtulistiſtis*. Nos ſuſtulimus, an contra lege comitiis centuriatis lata ſanximus? vide ne tu veteranos, tamen eos, qui erant perditii, perdideris: in eumque locum deduxeris, ex quo ipſi jam ſentiunt ſe nunquam exituros. *Maſſilienſibus jure belli adepta reddituros vos pollicemini*. Nihil diſputo de

²⁵ *Varo bis capto*] Quintilium Varum bis cepit Caſar: primum Corſinii cum L. Domitio, deinde in Africa, cui provincia praefuerat. Vide Orat. pro Ligario. Ferrar.
²⁶ *Caſeam*] Servilium Caſeam, unum e Caſaris percufforibus. Manuſ.

²⁷ *Ut Marullum, ut Caſetium*] Tribunos pl. quos Caſar a rep. removerat, quia, cum ſtatue ſuae coronam lauream facia candida praeligatam neſcio quis e turba impoſuiſſet,

faciam detrabi, hominemque duci in vincula iuſſiſſent. Sueton. Plut. Appian. Dio. Idem.

²⁸ *Ut neque idem hoc*] Ne acciderent poſſent id, quod acciderat Marullo, & Caſetio, quos Caſar poteſtate privaverat. Idem.

²⁹ *Veſtigialia Juliana Lupercis ademiſtiſtis*] Lupercis veſtigial Caſar dederat: eo mortuo ſenatus ademit. Idem.

de jure belli. Magis facilis diſputatio eſt, quam neceſſaria. Illud tamen animadvertite, Patres conſcripti, quam ſit huic reipublicae natus hoſtis Antonius, qui tantopere eam civitatem oderit, quam ſcit huic reipublicae ſemper fuiſſe amiciffimam.

XVI. *Neminem Pompejanum, qui vivat, tenere lege Hirria*³⁰ *dignitates*? Qui, quaero, jam legis Hirriae mentionem facit? cujus non minus arbitror latorem ipſum, quam eos, de quibus lata eſt, poenitere. Omnino, mea quidem ſententia, legem illam appellare fas non eſt: &, ut ſit lex, non debemus illam Hirrii legem putare³¹. *Apulejana pecunia Brurum ſubornastiſtis*. Quid, ſi omnibus ſuis copiis excellentem virum reſpublica armaſſet? quem tandem bonum poeniteret? nec enim ſine pecunia exercitum alere, nec ſine exercitu fratrem tuum capere potuiſſet.

Securi percuffos Patrum & Menedemum, civitate donatos, & hoſpites Caſaris, laudaſtiſtis. Non laudamus, quod ne audivimus quidem. Valde enim nobis in tanta perturbatione reipublicae de duobus nequiſſimis Graeculis cogitandum fuit. *Theopompum, nudum, expulſum a Trebonio, confugere Alexandriam neglexiſtis*. Magnam crimen ſenatus. De Theopompo, ſummo homine, negleximus: qui ubi terrarum ſit, quid agat, vivat denique, an mortuus ſit, quis aut ſcit, aut curat? *Servo Galbam*³² *eodem pugione*³³ *ſuccinctum in caſtris videris*. Nihil tibi de Galba reſpondeo, fortiſſimo & conſtantiffimo cive: coram aderit: praefens tibi & ipſe, & ille, quem inſimulas, pugio reſpondebit. *Milites aut meos, aut veteranos contraxiſtiſtis, tanquam ad exitium eorum, qui Caſarem occiderant: & eoſdem nec-opinantes ad quaestoris ſui*³⁴, *aut imperatoris*³⁵, *aut commilitonum ſuorum*

³⁰ *Legem Hirria*] Hanc legem tulerat Hirrius Tribunus pl. ſeu Praetor, ne Pompejani magiſtratus petere poſſent. Sic etiam Sylla tulerat de Proſcriptorum filiis: quam tamen legem ne Caſar quidem ipſe ſervavit. Ferrar.

³¹ *Non debemus illam Hirrii legem putare*] Sed Caſaris, cujus eam juſſu tulerit Hirrius praetor. Ferrar.

³² *Brurum*] Marcum. De Apulejo, vide Philipp. X. 10.

³³ *Ser. Galbam*] Unum ex iis qui Caſa-

rem occiderunt, Sulpicia gentis; proavum, teſte Suetonio, Galba imperatoris. Eius exſtat lib. x. ad Ciceronem epitola de praedio ad Mutinam commiſſo. Idem.

³⁴ *Eodem pugione*] Quo Caſarem percuffit. Idem.

³⁵ *Quaestoris ſui*] Quaestor Caſaris Antonius fuerat in Gallia. Phil. 2. Idem.

³⁶ *Imperatoris*] Dux eorum civium bello fuerat Antonius: cui Pharfalica etiam pugna ſiniſtrum cornu Caſar praebuit. Idem.

rum pericula impulistis. Scilicet verba dedimus, decepimus, ignorabat legio Martia, quarta: ignorabant veterani quid ageretur. Non illi senatus auctoritatem, non libertatem populi Romani sequebantur: Caesaris mortem ulcisci volebant, quam omnes fatalem fuisse arbitrabantur: te videlicet salvum, beatum, florentem esse cupiebant.

XVII. O miser cum re, tum hoc ipso, quod non sentis, quam miser sis! Sed maximum crimen audite. Denique quid non aut probavistis, aut fecistis? quid faciat, si reviviscat... quis? credo enim, asseret aliquod scelerati hominis exemplum. Cn. Pompejus ipse? O nos turpes, si quidem Cn. Pompejum imitaturi fumus! aut filius ejus, si domi esse possit? Poterit, mihi crede: nam paucis diebus & in domum, & in hortos paternos immigrabit. Postremo negatis pacem posse fieri, nisi aut emisero Brutum, aut frumento juvero. Alii istuc negant: ego vero, ne si ista quidem feceris, unquam tecum pacem huic civitati futuram puto. Quid? hoc placetne veteranis istis? quibus adhuc omnia integra sunt³⁷. Nihil vidi tam integrum, quam ut oppugnare imperatorem incipiant, quem tanto studio consensuque offenderint.

Quoniam vos assentationibus & venenatis muneribus³⁸ venistis. Depravati an corrupti sunt, quibus persuasum est, foedissimum hostem justissimo bello persequi? At militibus inclusis opem feritis. Nihil moror eos salvos esse, & ire quo juberis: si tamen pariuntur perire cum, qui meruit. Quam benigne! denique usi liberalitate Antonii milites imperatorem³⁹ reliquerunt, & se ad hostem metu perterriti contulerunt: per quos si non stetit, non Dolabella prius imperatori suo⁴⁰, quam Antonius etiam collegæ parentasset.

Con-

³⁷ Quibus adhuc omnia integra sunt] Nondum enim contra me in aciem descenderunt: licet iis, utram velint, partem adhuc sequi. Refellit hoc Cicero, & offendit, iis qui Antonium tanto studio consensuque reliquerint, integra jam omnia non esse: unum quidem illud vere integrum iis esse, ut ipsum Antonium oppugnare incipiant, quem jam transseantes ad Caesarem offenderint. Sic enim lego: non, ut alii, defenduntur. Quod ad Brutum referri non potest: quem veterani armis

defendere nondum coeperant. Nondum enim Mutinam pervenerant. Idem.

³⁸ Venenatis muneribus] Honoribus, qui exilio vobis erunt. Idem.

³⁹ Imperatorem] D. Brutum. Reliquerunt, Itonia. Idem.

⁴⁰ Non Dolabella prius imperatori suo] Non prius Dolabella imperatori suo Caesari Trebonii nec parentasset, quam Antonius eidem Caesari, collegæ suo, D. Bruto interfecto. Idem.

Concordiæ factam esse mentionem scribitis in senatu, & legatos esse consulares quinque. Difficile est credere, eos, qui me præcipitem egerint, æquissimas condiciones ferentem, & tamen ex his aliquid remittere cogitantem; putare aliquid moderate aut humane esse facturos. Vix etiam verisimile est, qui judicaverint hostem Dolabellam ob rectissimum facinus, eosdem nobis parcere posse, idem sentientibus. Parumne videtur, omnium facinorum sibi cum Dolabella societatem initam confiteri? nonne cernitis, ex uno fonte omnia scelera manare? Ipse denique fatetur, hoc quidem satis acute, non posse eos, qui hostem Dolabellam judicaverint ob rectissimum facinus, (ita enim videtur Antonio) sibi parcere, idem sentienti.

XVIII. Quid huic facias, qui hæc literis, memoriæque mandavit, ita sibi convenisse cum Dolabella, ut ille Trebonium, & si posset, etiam Brutum, Cassium, discruciatos necaret, eademque inhiberet supplicia nobis? Conservandus civis cum tam pio justoque foedere. Is etiam queritur condiciones suas repudiatas, æquas quidem & verecundas, ut haberet Galliam ultimam, aptissimam ad bellum renovandum, instruendumque provinciam: ut Alaudæ in tertia decuria judicarent, id est, ut perfugium scelerum esset cum turpissimis reipublicæ fordibus: ut acta sua rata essent, cujus nullum remanet consulatus vestigium. Cavebat etiam L. Antonio, qui fuerat æquissimus agri privati & publici decempedator, Nucula & Lentone collega.

Quamobrem vos potius animadvertite, utrum sit elegantius, & paritibus utilius, Trebonii mortem persequi, an Caesaris: & utrum sit æquius, concurrere nos, quo facilius reviviscat Pompejanorum causa, toties jugulata; an consentire, ne ludibrio simus inimicis. Si esset jugulata, nunquam exurgeret: quod tibi, tuisque contingat! Utrum, inquit, elegantius. Atqui hoc bello de elegantia quaeritur. Et paritibus utilius. Partes, foriose, dicuntur in foro, in curia. Bellum contra patriam nefarium suscepisti: oppugnans Mutinam: circumfeses consulem designatum: bellum contra te duo consules gerunt, cumque his pro prætore Cæsar: cuncta contra te Italia armata est. Iestas tu

Tom. VI.

C c c c

partes

partes potius, quam a populo Romano defectionem vocas? Porius Trebonii mortem, quam Cæsaris persequamur? Trebonii fati persecuti sumus, hoste judicato Dolabella: Cæsaris mors facillime defenditur oblivione & silentio. Sed videte, quid moliat. Cum mortem Cæsaris ulciscendam putat: mortem proponit non iis solum, qui illam rem gesserunt, sed iis etiam, qui non moleste tulerunt.

XIX. *Quibus utri nostrum ceciderint lucro futurum est. Quod spectaculum adhuc ipsa fortuna vitavit, ne videret unius corporis duas acies, lanista Cicerone⁴¹, dimicantes: qui usque eo felix est, ut iisdem ornamentis deceperit vos, quibus deceptum Cæsarem gloriatus est.* Pergit in mea maledicta, quasi vero ei pulcherrime priora processerint: quem ego inultum verissimis maledictorum notis tradam hominum memoriae sempiternæ. Ego lanista? & quidem non insipiens. Deteriores enim jugulari cupio, meliores vincere. *Utri ceciderint*, scribit lucro nobis futurum. O præclarum lucrum! quo, te victore, (quod dii omen avertant) beata mors eorum futura sit, qui e vita exesserint sine tormentis.

A me deceptos ait eisdem ornamentis Hirtium & Cæsarem. Quod, quæso, adhuc a me est tributum Hirtio ornamentum? nam Cæsari plura & majora debentur. Deceptum autem patrem a me Cæsarem dicere audes? Tu, tu, inquam, illum occidisti Lupercalibus, cujus, homo ingratus, flaminium cur reliquisti⁴²? Sed jam videte magni & clari viri admirabilem gravitatem, atque constantiam.

Mibi quidem constat, nec meam contumeliam, nec meorum ferre: nec deserere partes, quas Pompejus odit, nec veteranos sedibus suis⁴³ moveri pati, nec singulos ad cruciatum trahi, nec fallere fidem, quam dedi Dolabellæ. Omitto alia: fidem Dolabellæ,

⁴¹ Lanista Cicerone] Quasi cives ita inter se committeret, ut lanista gladiatores, eorum magister. Ferrat.

⁴² Flaminium cur reliquisti?] Legimus Phil. 2. flaminem Cæsaris, quem senatus et tanquam deo decrevit, M. Antonium fuisse. Legimus & Phil. xi. cum L. Valerius Flaccus consul, idemque flamen Martialis, ad bellum iturus esset, P. Crassum, ejus colle-

gam, qui pontifex max. erat, multam dixisse, si a sacris discessisset, flaminemque pontifici, jussa populi, paruisse. Cur tam legitur, inquit Cicero, flaminio Cæsaris relicto, ad bellum processus es? Ferrat.

⁴³ Sedibus suis] Agris a Cæsare assignatis. Hoc ad conciliandos sibi veteranorum omnium animos: cum re vera de iis tantum laboraret, qui cum ipso erant. Idem.

belle, sanctissimi viri, deserere homo pius non potest. Quam fidem? an optimi cujusque cædis; urbis & Italiæ partitionis; suis dandarum, diripiendarumque provinciarum? Nam quid erat aliud, quod inter Antonium & Dolabellam, impurissimos parricidas, fœdere ac fide sanciretur?

Nec Lepidi societatem violare, piissimi hominis. Tibi cum Lepido societas, aut cum ullo, non dicam bono cive, sicut ille est, sed homine sano? Id agis, ut Lepidum aut impium, aut insanum existimari velis. Nihil agis. Quanquam affirmare de altero difficile est, de Lepido præsertim, quem ego metuum nunquam⁴⁴, bene sperabo, dum licebit. Revocare te a furore Lepidus voluit, non adjutor esse dementiæ. Tu porro ne pius quidem, sed piissimos quaris: &, quod verbum omnino nullum in lingua Latina est, id, propter tuam divinam pietatem, novum inducis.

Nec Plancum⁴⁵ prode, participem consiliorum. Plancum participem? cujus memorabilis ac divina virtus lucem affert reipublicæ. Nisi forte eum subsidio tibi venire arbitraris cum fortissimis legionibus, magno equitatu, peditatuque Gallorum: quique, nisi ante ejus adventum reipublicæ pœnas dederis, ille hujus belli feret principatum. Quanquam enim prima præsidia utiliora reipublicæ sunt, tamen extrema sunt gratiora.

XX. Sed jam se colligit, & ad extremum incipit philosophari. *Si me rectis sensibus euntem dii immortales, ut spero, adjuverint: vivam libenter. Sin autem aliud me fatum manet: præcipio gaudia suppliciorum vestrorum. Namque, si victi Pompejani tam insolentes sunt: victores quales futuri sint, vos potius experiemini.* Præcipias licet gaudia: non enim tibi cum Pompejanis, sed cum universa republica bellum est. Omnes te dii, homines, summi, medii, infimi; cives, peregrini; viri, mulieres; liberi, servi oderunt. Sensimus, hoc nuper falso nuntio: vero propediem sentiemus. Quæ si tecum ipse recolis: æquiore animo, & majore consolatione moriere.

C e e e 2

Doni.

⁴⁴ Metuum nunquam] Nunquam fore credam socium furoris tui. Aut nobiscum erit, aut quiescet. Vel, Metuum nunquam, quia non is est, qui nocere posse videatur. Ferrat.

⁴⁵ Plancum] L. Plancum, consulem desideratum, qui Galliam ulteriorem regerat. Phil. 5. Idem.

Denique summa iudicii mei spectat huc, ut meorum injurias ferre possim, si aut oblivisci velint ipsi fecisse, aut ulcisci parati sint una nobiscum Cæsaris mortem. Hac Antonii sententia cognita, dubitatosne A. Hirtium, C. Panfam, consules, putatis, quin ad Antonium transeant? Brutum obsideant? Mutinam expugnare cupiant? Quid de Panfa & Hirtio loquar? Cæsar, singulari pietate adolescens, poteritne se tenere, quin D. Bruti sanguine poenas patrias persequatur? Itaque fecerunt, uti his literis lectis ad munitiones propius accederent. Quo major, adolescens Cæsar, majoreque deorum immortalium beneficio reipublicæ natus est, qui nulla specie paterni nominis, nec pietate, abductus unquam est. Intelligit, maximam pietatem conservatione patriæ contineri.

Quod si partium certamen esset, quarum omnino nomen extinctum est, Antoniusne potius & Ventidius partes Cæsaris defenderent, quam primum Cæsar, adolescens summa pietate & memoria parentis sui? Deinde Panfa & Hirtius, qui quasi cornua duo⁴⁶ tenerunt Cæsaris, tum, cum illa vere partes vocabantur? Hæ vero quæ sunt partes, cum alteris senatus auctoritas, populi Romani libertas, reipublicæ salus proposita fit: alteris cædes bonorum, urbis Italiæque partitio? Veniamus aliquando ad clausulam.

XXI. Legatos venire non credo. Bene me novit. Bellum quo veniat. Proposito præsertim exemplo Dolabellæ. Sanctiorem erunt, credo, jure legati, quam duo consules, contra quos arma fert: quam Cæsar, cujus patris flamen est: quam consul designatus, quem oppugnat: quam Mutina, quam obsidet: quam patria, cui ignem, ferrumque minatur. Cum venerint, quæ possulent, cognoscam. Quin tu abis in malam pestem, malumque cruciatum? Ad te quisquam veniat, nisi Ventidii similibus? Oriens incendium qui restinguerent, summos viros missimus: repudiasti: nunc in tantam flammam, tamque inveteratam mittamus, cum locum tibi reliquum non modo ad pacem, sed ne ad deditionem quidem feceris?

Hanc

⁴⁶ Quasi cornua duo] Dextram & sinistram partem aciei duxerunt in Cæsaris exercitu, dum res illi fuit cum Pompejo. Significat præcipuas illorum partes fuisse incopis & amicitia Cæsaris. Anonym.

Hanc ego epistolam; Patres conscripti, non quo illum dignum putarem, recitavi, sed ut confessionibus ipsius omnia patefacta ejus parricidia videretis. Cum hoc pacem M. Lepidus, vir ornatissimus omnibus & virtutis, & fortunæ bonis, si hæc videret denique, aut vellet, aut fieri posse arbitraretur? Prius undis⁴⁷ flamma, ut ait poeta nescio quis, prius denique omnia, quam aut cum Antonis reipublica aut cum republica Antonii redeant in gratiam. Monstra quædam sunt ista, & portenta, & prodigia reipublicæ. Moveri sedibus suis huic urbi melius est, atque in alias, si fieri possit, terras demigrare, unde Antoniorum nec facta⁴⁸, nec nomen audiat, quam illos Cæsaris virtute ejectos, Bruti retentos, intra hæc moenia videre. Oportissimum est vincere: secundum est, nullum casum pro dignitate & libertate patriæ non ferendum putare. Quod reliquum est, non est tertium, sed postremum omnium, maximam turpitudinem suscipere vitæ cupiditate.

Quæ cum ita sint, de mandatis, literisque M. Lepidi, viri clarissimi, Servilio assentior: & hoc amplius censeo, Magnum Pompejum, Cn. filium, pro patris, majorumque suorum animo studioque in rempublicam, suaque pristina virtute, industria, voluntate, fecisse, quod suam, eorumque, quos secum haberet, operam senatui, populoque Romano pollicitus esset, eamque rem senatui, populoque Romano gratam acceptamque esse, eique honori dignitatiq; eam rem fore. Hoc vel conjungi cum hoc senatus-consulto licet, vel seungi potest, separatimque perscribi, ut proprio senatus-consulto Pompejus collaudatus esse videatur.

⁴⁷ Prius undis flamma] Hoc ipso proverbio usus est postea Augustus: cum significare vellet se nunquam filium in urbem revocaturum. Quod his verbis narrat Dio libro xv: τὸ δὲ ἐπὶ τῆς ἐπιπέρας τῆς Ἀργείης, ἵνα καταλάβῃ τὸν Σουλῆνα αὐτῶν, εὐνοῦσε, ἔπειτα, τῆς ἰσοπρωχῆσεως, ἢ ἐπιπέρας κ.

⁴⁸ Unde Antoniorum nec facta etc.] Alludit ad illud ex veteri tragedia:

----- Ubi
Nec Felopidarum nomen, nec facta undiam. Idem.